

Program Aktywności Lokalnej

jako narzędzie rozwoju kapitału społecznego
oraz integracji społecznej

Dariusz Polakowski

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ JAKO
NARZĘDZIE ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO
ORAZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Kraków 2012

Małopolska

Program Aktywności Lokalnej jako narzędzie rozwoju kapitału społecznego oraz integracji społecznej.
Publikacja Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

30-070 Kraków, ul. Piastowska 32
Tel.: 12 422 06 36; fax 12 422 06 36 wew. 44
e-mail: biuro@rops.krakow.pl
www.rops.krakow.pl

Biurowo Projektu „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Lea 112, 30-133 Kraków
tel. (12) 639-14 40
e-mail: szkoleniapokl@rops.krakow.pl

Opracowanie: Dariusz Polakowski

Zespół Redakcyjny:
Wioletta Wilimska – redaktor naczelny
Rafał Barański
Joanna Burkiewicz
Agnieszka Gajda-Górecka

Skład:
OLISON'S PROJECT
e-mail: biuro@olisons.pl
www.olisons.pl

ISBN 978-83-60242-65-0

Nakład:
250 egz.

Wydawnictwo współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu państwa.

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – NAJLEPSZA INWESTYCJA!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

1. Kapitał społeczny i jego znaczenie w przedsięwzięciach animujących społeczność lokalną	5
2. Diagnoza społeczna oraz identyfikacja problemów i potrzeb społecznych	7
3. Program Aktywności Lokalnej jako metoda budowania kapitału społecznego	8
4. Partnerstwo lokalne jako metoda współpracy	11
5. Wyniki pracy warsztatowej z ekspertami	13
6. Dobre praktyki PAL w małopolskich JPS	19
Wybrane projekty Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej	
6.1. Program Aktywności Lokalnej – MOPS w Tarnowie	
Program Aktywności Lokalnej na lata 2011-2013	20
6.2. Program Aktywności Lokalnej – OPS w Babicach	22
6.3. Program Aktywności Lokalnej – OPS w Trzebini	24
6.4. Program Aktywności Lokalnej – MOPS Nowy Sącz	
Projekt systemowy „Twoja AKTYWNOŚĆ szansą na sukces!”	26
Projekty Powiatowych Centrów Pomocy Społecznej	
6.5. Program Aktywności Lokalnej – PCPR w Gorlicach	
Projekt systemowy pn. „Aktywność i integracja szansą na lepsze jutro”	29
6.6. Program Aktywności Lokalnej – PCPR w Bochni	
Program Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych w powiecie bocheńskim	31

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ JAKO NARZĘDZIE ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ.

1. Kapitał społeczny i jego znaczenie w przedsięwzięciach animujących społeczność lokalną

Pojęcie kapitału społecznego po raz pierwszy zostało użyte w 1916 roku, przez Amerykanina, reformatora szkolnego L. F. Hanifa z Zachodniej Wirginii. Jednakże przez długi czas nie budziło zainteresowania w kręgach świata nauki. Dopiero Jane Jacobs zajmująca się planowaniem miejskim w 1960 roku w swej pracy ponownie wróciła do pojęcia *social capital*. Posłużył się nim również nieco później ekonomista Glenn Loury w 1977 roku. Termin ten nie był jednak przedmiotem głębszych rozważań, nie został precyzyjnie zdefiniowany. Dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych prace Pierre'a Bourdieu i równocześnie Jamesa Colemana stały się iskrą inicjującą współczesne rozważania i szerokie zainteresowania kapitałem społecznym¹.

James Coleman definiuje pojęcie kapitału społecznego poprzez wskazanie jego funkcji i roli. Funkcją identyfikującą koncepcję *social capital* jest wartość, znaczenie tych aspektów społecznej struktury, które w odniesieniu do aktorów jak i zasobów przez nich używanych, prowadzą do osiągnięcia korzyści i zamierzonych celów. Wskazuje, iż kapitał społeczny to szereg różnorodnych zbiorowości, gdzie poprzez istnienie wspólnych struktur społecznych ułatwione jest działanie aktorów, zarówno jednostek jak i organizacji. J. Coleman wskazuje, że podstawą istnienia kapitału społecznego jest zaufanie do uczestników określonej grupy społecznej. Obok wiedzy i indywidualnych zdolności, ludzie posiadają umiejętność łączenia się w grupy w celu realizacji określonych celów. Zdolność ta uzależniona jest od stopnia, w jakim dana społeczność uznaje i podziela zbiór norm i wartości oraz w jakim stopniu członkowie danej społeczności gotowi są poświęcić własne indywidualne dobro dla dobra zbiorowości. Respektowanie wspólnych praw, norm, podzielenie tych samych poglądów, wartości jest podstawą budowy zaufania. Dzięki temu możliwe jest budowanie kapitału społecznego poprzez racjonalne zachowania jednostek².

Poglądy Colemana podziela Francis Fukuyama, skupiając się przede wszystkim na kategorii zaufania, udowadniając, iż ma ono istotną i wymierną wartość społeczną i ekonomiczną³. Brak zaufania w krótkim okresie niszczy społeczne związki, rodzi konflikty, izolację społeczną, wyzwała pogardę dla prawa i autorytetów, wymusza konieczność przebudowywania porządku prawnego.

Istotnym autorytetem w debacie nad kapitałem społecznym jest Robert Putnam. Wyprowadza on swoją definicję od poglądów Colemana. Potwierdza, iż kapitał społeczny to „normy, zaufanie, i sieć”, które ułatwiają kooperację i osiąganie wspólnych korzyści, dodając, iż ważną cechą kapitału społecznego jest jego lokalizacja – związanie określonych wartości, z wyznaczonym terytorium.

Normy, zaufanie i interaktywna sieć to główne zasoby, które są z natury społeczne – będące wynikiem różnorodnych form współpracy w ramach grupy zamieszkującej dany obszar. Działanie w sieci obejmującej konkretne

1 Z. Przygodzki, *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju*. w: *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, pod red. A. Jęwtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 93.

2 Z. Przygodzki, *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju*, dostęp 10.09.2012 r., <http://region.uni.lodz.pl/dokumenty/Zbigniew%20Przygodzki%20Znaczenie%20kapitału%20społecznego%20w%20rozwoju.pdf>

3 F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, PWN Warszawa, Wrocław 1997, s. 20.

terytorium, interakcyjność, wzajemność, wyzwała silne efekty synergiczne w postaci zbiorowego uczenia się poprzez wykorzystanie tzw. wiedzy milczącej (uwiecznionej w pamięci terytorium) i kapitału ludzkiego, co bezpośrednio przenosi się na aktywność przedsiębiorczą społeczności regionu.

R. Putnam wyróżnił sześć wymiarów kapitału społecznego:

- stopień formalizacji (formalne i nieformalne typy zaangażowania obywatelskiego),
- cel (zorientowanie na cel publiczny lub prywatny),
- powiązania (więzi zaufania i wzajemności łączące ludzi ponad podziałami społecznymi, etnicznymi, światopoglądowymi),
- bezpośredniość (zaufanie wypływające z bezpośrednich kontaktów (*face-to-face connections*), bądź oparte na anonimowych więziach,
- intensywność (kapitał społeczny budowany w oparciu o trwałe, intensywne sieci kontaktów lub o słabe jednorazowe kontakty powstałe np. podczas wspólnego wolontariatu),
- społeczna lokalizacja (kapitał społeczny może być budowany w oparciu o więzi sąsiedztwa, jak i poprzez internetowe grupy dyskusyjne).

Badania Roberta Putnama i Jamesa Colemana wskazują na istotną rolę kapitału społecznego we wspieraniu działań podejmowanych przez uczestników życia społecznego. Wysoka jakość kapitału społecznego, poziom zaufania ludzi do siebie i zdolność do współpracy wzmacnia poczucie wspólnoty i pozwala osiągać trudniejsze cele związane z szybszym rozwojem gospodarczym, czy wzmacnianiem integracji społecznej⁴.

Badania nad kapitałem społecznym i poziomem zaufania porównujące wyniki na świecie wskazują jednoznacznie na to, że ich poziom w Polsce jest bardzo niski.

W literaturze przedmiotu udokumentowane są liczne korzyści płynące z kapitału społecznego. W wymiarze jednostkowym może on oznaczać np.: wsparcie i opiekę ze strony bliskich, szybsze znalezienie pracy, pomoc w razie problemów finansowych czy łatwiejszy kontakt z określonymi instytucjami.

Społeczności lokalnej natomiast kapitał społeczny dostarcza takich korzyści, jak np.: sprawne rozwiązywanie miejscowych problemów społecznych, rozwiązywanie problemów grup społecznych narażonych na wykluczenie społeczne (np. osób niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży czy też samotnie wychowujących rodziców z dziećmi).

Sformułowana *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego* określa cztery kluczowe obszary tematyczne dla rozwoju kapitału społecznego w Polsce⁵. Są to:

- a) Postawy i kompetencje społeczne,
- b) Współdziałanie i partycypacja społeczna,
- c) Komunikacja społeczna,
- d) Kultura i kreatywność.

Z punktu widzenia realizacji projektów aktywizujących społeczność lokalną, wiodącym obszarem zainteresowania jest współdziałanie ludzi i podmiotów oraz partycypacja społeczna. Współpraca jest elementem fundamentalnym łączącym wysiłki oraz nadającym strukturę działaniom społecznym. Od jakości tej współpracy zależy zakres oraz intensywność podejmowania działań społecznych. Wśród korzyści związanych ze stosowaniem partycypacji społecznej można wskazać⁶:

4 *Długookresowa Strategia Rozwoju – Polska 2030*, Passim

5 *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 01.06.2012 r.

6 D. Polakowski, *Strategia rozwiązywania problemów społecznych na poziomie lokalnym w oparciu o partycypację społeczną*, w: *Partnerstwo lokalne – strategie rozwiązywania problemów społecznych*, praca zbiorowa pod red. A. Frąckiewicz-Wronki, UE Katowice 2010

- Faktyczne włączenie i udział mieszkańców w decydowanie o kierunkach rozwoju społecznego, definiowanie problemów i potrzeb społecznych umożliwia adekwatne do sytuacji realizowanie odpowiednich programów oraz kreowanie lokalnej polityki społecznej.
- Sposób i organizacja udziału mieszkańców jest od początku dobrze przemyślana i zaplanowana. Każdy uczestnik ma realny wpływ na podejmowane zobowiązania, deklaruje ile czasu poświęca wspólnej pracy. Zwiększa to zaangażowanie uczestników i strukturalizuje proces współpracy.
- Wiele propozycji i opinii mieszkańców jest uwzględnianych w podejmowanych działaniach środowiskowych. Przedstawiciele społeczności lokalnej wiedzą też, dlaczego niektóre propozycje nie są przyjmowane.

Działania zmierzające do zaktywizowania społeczności lokalnej, włączenia mieszkańców do działań społecznych stanowią zatem duże wyzwanie. Warto podejmować wysiłki z tym związane, gdyż:

- Mieszkańcy znają problemy społeczne, trapiące społeczność lokalną, przyczyny ich narastania, a także rozmiar niekorzystnych zjawisk społecznych. Ich wiedza stanowi istotne źródło diagnozowania sytuacji społecznej.
- Siły i zasoby tkwiące w społeczności stanowią fundament działań rewitalizujących. Ich uruchomienie jest niezbędne do osiągnięcia celów Programu Aktywności Lokalnej.
- Zapropionowanie działań nie będących w zgodzie z potrzebami społecznymi nie uzyska akceptacji społecznej oraz zaangażowania w działania prospołeczne.

2. Diagnoza społeczna oraz identyfikacja problemów i potrzeb społecznych

Problemy społeczne definiuje się jako powtarzające się, masowe zjawiska uznawane przez daną grupę społeczną lub społeczeństwo za negatywne, złe, niekorzystne, których nasilenie budzi zaniepokojenie opinii publicznej i może przyczynić się do dezorganizacji społecznej⁷. Problem jawny występuje wówczas, gdy pewne zjawisko jest postrzegane i oceniane przez ogół społeczeństwa negatywnie, a potrzeba rozwiązania takiego problemu także jest powszechnie uznawana i akceptowana. Ukryty problem społeczny występuje wówczas, gdy określone zjawisko przez jakiś czas nie było postrzegane przez opinię publiczną jako społeczne zło. Tak więc jego trafne rozeznanie wymaga systematycznej i wnikliwej obserwacji życia społecznego⁸.

Na gruncie polityki społecznej obok pojęcia „problemy społeczne” eksperci posługują się kategorią „kwestii społecznej”. Jest ona rozumiana jako identyfikacja najczęściej występujących w skali kraju, regionu lub w skali świata istotnych problemów nękających duże grupy ludności, które zagrażają dużym zbiorowościom, powodując deformację w społecznym i biologicznym rozwoju społeczeństw, i w rezultacie rodząc oczekiwania na złagodzenie lub likwidację⁹. Tak więc, kwestie społeczne postrzega się współcześnie jako wyodrębnioną kategorię problemów społecznych, o szczególnej dotkliwości¹⁰. W dokumentach dotyczących regionalnej i lokalnej polityki społecznej problemy społeczne postrzega się i analizuje najczęściej przez pryzmat unormowania tej materii na gruncie systemu pomocy społecznej, a dokładniej przez pryzmat określonego w prawie pomocy społecznej katalogu trudnych sytuacji

7 K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Wydawnictwo Graffiti BC, Toruń 1998, s. 164.

8 Por. D. R. Loseke, *Thinking about Social Problems*, Walter de Gruyter Inc., New York 2003, s. 3.

9 J. Kroszel, *Podstawy polityki społecznej w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo UO, Opole 1994, s. 96; zob. także J. Danecki, *Kwestia społeczna – istota, źródła, zarys diagnozy*, w: A. Rajkiewicz, J. Supińska, M. Księżopolski, *Polityka społeczna. Materiały do studiowania*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 1998, s. 110 i nast.

10 J. Auleytner wyjaśniając źródła kwestii społecznych przywołuje m.in. teorię asymetrii, teorię nierówności, teorię sprzeczności społecznych oraz teorię zawodności ładu społecznego. Por. J. Auleytner, *Polityka społeczna. Teoria a praktyka*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 1997, s. 27

życiowych, których wystąpienie uzasadniać może ubieganie się o przyznanie świadczeń realizowanych w ramach owego systemu¹¹.

Nadal niedoceniona w diagnozowaniu problemów społecznych na użytek programów aktywizujących społeczności lokalnych pozostaje rola badań empirycznych, które mogłyby stanowić znaczące źródło informacji dla określenia kierunków strategicznych działań w zakresie poruszanej materii, formułowania celów operacyjnych i prawidłowego określenia zadań do realizacji na poziomie lokalnym¹². Z tego względu w niniejszym opracowaniu zamieszczono przykładowe narzędzia diagnozowania w oparciu o ankietę i wywiady z mieszkańcami objętymi działaniami PAL.

Podstawowe metody analizy informacji i danych do diagnozy problemów społecznych to:

- analiza danych statystycznych,
- analiza dokumentów urzędowych,
- analiza SWOT,
- sporządzanie map problemów społecznych i zasobów lokalnych¹³.

3. Program Aktywności Lokalnej jako metoda budowania kapitału społecznego

Pojęcie „społeczność lokalna”, choć bardzo często współcześnie przywoływane, nie ma jednoznacznej definicji. Mimo to, lokalne działania dotyczące rozwiązania wielu dokuczliwych kwestii życia codziennego promuje się jako bardziej skuteczne, bo ich lokalni twórcy i realizatorzy lepiej znają rzeczywiste uwarunkowania i przejawy problemów.

Działaniem lokalnym określimy zarówno wysiłki mieszkańców niewielkiego osiedla mieszkaniowego zmierzające do stworzenia placu zabaw dla dzieci, jak i uchwalony przez radę gminy projekt oddania do dyspozycji młodzieży większej liczby obiektów sportowych. Tak więc pojęcie „społeczność lokalna” jest bardzo pojemne i może być używane równie dobrze w odniesieniu do małego osiedla mieszkaniowego, jak i gminy, a nawet dużego miasta. Wszystkie działania podejmowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej realizowane są przy zaangażowaniu i współpracy mieszkańców, organizacji, instytucji, firm i służą aktywizacji, edukacji i rozwojowi środowiska lokalnego. Działania zakładają kompleksowe wspieranie i reintegrację rodziny. Ważne jest uświadamianie środowiska lokalnego o różnorodnych problemach mających wpływ na cały organizm społeczny. Priorytetem jest inicjowanie środowiska lokalnego, którego mieszkańcy z różnych przyczyn stali się bierni i pogodzili się z otaczającą ich rzeczywistością. Rozwiązywanie problemów społecznych wymaga dokładnej diagnozy społeczno-ekonomicznej oraz współpracy pomiędzy trzecim sektorem, administracją publiczną i prywatnymi przedsiębiorstwami. Także konsultacje społeczne mają wpływ na jakość, a co za tym idzie interdyscyplinarność podejścia do tworzenia programów i projektów ograniczających wykluczenie i marginalizację. Niezbędne jest budowanie środowiska lokalnego czy też partnerstwa, które są oparte na zaufaniu, solidarności i wzajemności. Program Aktywności Lokalnej zmierza do podniesienia

11 Por. np. A. Wójcik: *Problemy społeczne w strategiach samorządu terytorialnego*, w: *Sytuacja rodzin i polityka rodzinna w wymiarze lokalnym*, red. B. Balcerzak-Paradowska, IPiSS, Warszawa 2009, s. 134 i nast.

12 Por. I. Rybka, D. Trawkowska, *Wytyczne do tworzenia samorządowej strategii rozwiązywania problemów społecznych*, w: *Strategie w polityce społecznej*, red. M. Grewiński i A. Karwacki, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2009, s. 262.

13 Por. A. Hryniewiecka, H. Lipke, *Strategie rozwiązywania problemów społecznych*, w: *Strategie w polityce społecznej*, red. M. Grewiński i A. Karwacki, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2009, s. 283.

poziomu funkcjonowania społecznego osób i środowisk dysfunkcyjnych, w tym rodzinnych i sąsiedzkich. W ujęciu metodycznym organizowanie społeczności lokalnej obejmuje następujące etapy¹⁴:

Diagnoza środowiskowa	Zebranie informacji o społeczności lokalnej. Zbieranie informacji o zasobach, ludziach, potencjale oraz problemach występujących na danym terenie. Tworzenie mapy zasobów i potrzeb, która uwzględni zarówno zasoby w działaniu (infrastruktura, zasoby naturalne, środki finansowe), jak również zasoby – możliwości (w tym historia grupy/społeczności, dzięki której powstały szczególnego rodzaju więzi między jej członkami, różnego rodzaju wydarzenia bieżące, które łączą lub dzielą daną społeczność). Obok zasobów ważne jest pokazanie potrzeb danej społeczności terytorialnej oraz społeczności (grup) kategoryalnych.
Wybór podmiotu działania i rozpoznanie jego problemów oraz potencjału	Mapa zasobów i potrzeb pozwala na stworzenie profilu środowiska oraz wyodrębnienie podmiotów, które będą włączone w proces zmian. Organizator społeczności lokalnej powinien dokonać wyboru, do którego z podmiotów będzie kierował swoje działania i przystąpić do rozpoznania potrzeb, problemów oraz potencjału, czyli sił i możliwości wybranego podmiotu. Wiąże się to z uporządkowaniem zebranych dotychczas informacji na temat wybranego problemu.
Poznanie ludzi/ /pozyskiwanie sojuszników	Na tym etapie organizator społeczności lokalnej nawiązuje indywidualne kontakty z poszczególnymi mieszkańcami oraz grupami, instytucjami/organizacjami. Buduje relacje oparte na zasadzie partnerstwa i szacunku dla każdej osoby. Rozpoznaje osoby, instytucje/organizacje, które są gotowe włączyć się w przyszłe działania, identyfikuje potencjalnych liderów. Na tym etapie buduje się szeroką sieć współpracy na rzecz zmiany. Sieć ta będzie bardziej interpersonalna w małych społecznościach lokalnych i bardziej instytucjonalna w większych społecznościach.
Tworzenie planu i struktury działania grupy	Przygotowanie planu działania wiąże się z pytaniami – co, kiedy, jak będzie zrobione, kto będzie odpowiadał za poszczególne zadania, kto odpowiada za całość przedsięwzięcia, jakie zasoby (również finansowe) będą potrzebne itd. Plan powinien obejmować długofalową wizję zmiany w całej społeczności.

14 B. Skrzypczak, *Organizowanie społeczności lokalnej – pedagogiczne uwarunkowania środowiskowej usługi społecznej*, w: *Środowiskowe usługi społeczne – nowa perspektywa polityki i pedagogiki społecznej*, praca zbiorowa pod red. M. Grewińskiego i B. Skrzypczaka, Wydawnictwo WSP TWP w Warszawie, Warszawa 2011, s. 59-60.

Realizacja zaplanowanych działań	Nad realizacją zaplanowanych działań winien czuwać komitet organizacyjny. Lokalni liderzy dbają o przebieg działania, są motorem zmian. Istotnym elementem realizacji planu jest wspólne świętowanie sukcesu, np. podczas wydarzeń lokalnych (pikniki, festyny), na których można pokazać wszystkim mieszkańcom, co udało się osiągnąć. Grupa inicjatywna i organizator muszą zadbać o sprawną komunikację społeczną i tworzyć informacje na temat podejmowanych działań. W tym celu należy dystrybuować te informacje poprzez lokalne kanały informacyjne, np. gazetki, tablice ogłoszeń, strony www, regularne spotkania informacyjno-organizacyjne otwarte dla wszystkich.
Monitorowanie i ocena efektywności podejmowanych działań	Monitoring wiąże się z systematycznym zbieraniem i analizowaniem informacji. Na tym etapie weryfikuje się, jaka jest zgodność sytuacji z założeniami planu, w jakim tempie udaje się osiągnąć zmiany, czego dotyczą i jak zmienia się społeczność.

Do celów realizacji programów aktywności lokalnej należy m.in.:

- podniesienie poziomu aktywności mieszkańców oraz instytucji lokalnych na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych, w szczególności problemów dotyczących osoby korzystające ze wsparcia pomocy społecznej,
- zapobieganie marginalizacji osób i rodzin poprzez wyrównywanie szans dla grup marginalizowanych, m.in. osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, młodzieży,
- podejmowanie inicjatyw na rzecz podniesienia jakości życia społeczności lokalnej,
- prowadzenie działań aktywizacyjnych i integracyjnych adresowanych do osób należących do określonej grupy zawodowej lub społecznej,
- realizowanie środowiskowej pracy socjalnej mającej na celu pomoc osobom i rodzinom w środowisku we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych,
- edukacja społeczna i obywatelska, w tym organizowanie spotkań, konsultacji, działań edukacyjnych i debat społecznych dla mieszkańców,
- organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach, w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym, turystycznym.

Program Aktywności Lokalnej kładzie nacisk na aspekt samopomocy, którego idea polega na wyzwoleniu i wykorzystaniu wewnętrznych zasobów oraz kompetencji osób, grup oraz społeczności lokalnych, siły zewnętrzne (władze samorządowe) natomiast winny wspierać i wzmacniać ten potencjał oraz tworzyć warunki sprzyjające jego rozwojowi. Ośrodki Pomocy Społecznej i Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 – Priorytet VII „Promocja integracji społecznej” mogą opracowywać projekty systemowe i pozyskiwać środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Jednym z narzędzi, które mogą być wykorzystane do realizacji projektu systemowego są programy aktywności lokalnej wzorowane na modelu centrum aktywności lokalnej. Centrum Aktywności Lokalnej jest określonym sposobem działania, którego celem jest aktywizowanie społeczności lokalnych, tworzenie poczucia przynależności do danego miejsca i lokalnej grupy oraz mobilizowanie, ożywanie i wspieranie rozwoju społeczności lokalnych. W myśl zasady „Pomóżmy ludziom, aby pomogli sami sobie”, Program Aktywności

Lokalnej służy inicjowaniu aktywności lokalnej ukierunkowanej na samoorganizowanie się w celu rozwiązywania konkretnych problemów występujących w środowisku lokalnym. Do realizacji PAL stosuje się także środowiskową pracę socjalną – tj. zespół działań realizowanych przez pracowników socjalnych, mających na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Środowiskowa praca socjalna ma na celu pomoc osobom i rodzinom w środowisku we wzmacnianiu i odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych.

W Programie Aktywności Lokalnej realizowane są także instrumenty aktywnej integracji – tj. instrumenty z zakresu aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej, których katalog zawarty jest w zasadach przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. W PAL podejmuje się także działania o charakterze środowiskowym obejmujące między innymi: badania, opracowania, analizy, edukację społeczną i obywatelską, spotkania i konsultacje, debaty, organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym.

Do zakładanych korzyści i Programu Aktywności Lokalnej należą:

- integracja społeczności lokalnej i grup społecznych oraz zwiększenie ich aktywności,
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów,
- wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań środowiskowych,
- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące,
- poprawa funkcjonowania osób wykluczonych społecznie,
- wzajemne poznawanie się różnych instytucji oraz wymiana doświadczeń między nimi, przenoszenie doświadczeń i wiedzy,
- dostęp do metod działania innych instytucji, do dodatkowej wiedzy i umiejętności, co umożliwia generowanie większej liczby pomysłów,
- wzmocnienie własnej skuteczności poprzez wspólne działanie.

4. Partnerstwo lokalne jako metoda współpracy

W odniesieniu do rozwoju lokalnego współcześnie coraz większe znaczenie mają oddolne czynniki rozwoju, których podstawą jest lokalna aktywność i przedsiębiorczość. O rozwoju lokalnym decyduje kapitał społeczny i umiejętność współdziałania samorządu z partnerami społecznymi i prywatnymi, a także umiejętne wykorzystanie i organizacja wszelkich systemów wsparcia inicjatyw lokalnych, dzięki którym jest możliwy rozwój i poprawa konkurencyjności. To sprawia, że partnerstwo społeczne staje się nieodzownym elementem rozwoju lokalnego. Partnerstwo lokalne nie jest pojęciem jednoznacznie pojmowanym i definiowanym. Najczęściej pojęcie to odnosi się do „współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwałe i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności”¹⁵.

15 Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy, red. A. Sobolewski z zespołem, MPiPS, Warszawa 2007, s. 10.

Tworzenie relacji pomiędzy podmiotami mającymi wpływ na zarządzanie rozwojem lokalnym można odnieść do zasad sprzyjających osiągnięciu społecznego porozumienia. Wśród tych zasad wymienia się: zasadę pomocniczości, zasadę partnerstwa społecznego, montażu finansowego, zasadę inicjatywy samorządowej¹⁶.

Lokalna współpraca partnerów społecznego sprawia, że osiągnięte korzyści dla uczestników partnerstwa jak i społeczeństwa są dużo wyższe niż indywidualne zyski. Dlatego takie podejście powinno stanowić podstawę publicznej polityki interwencyjnej o charakterze wspierającym. Zadaniem stojącym przed społecznościami lokalnymi jest podtrzymywanie procesu partnerstwa społecznego w działaniach prowadzących do integracji społecznej i dążenie do lepszej koordynacji działań, finansowania przedsięwzięć w dłuższym czasie (programy wieloletnie zamiast akcji), koncentracji na integracji społecznej. Tworzenie połączeń między różnymi szczeblami władzy, organizacji społecznych i gospodarczych jest możliwe w oparciu o fundusze strukturalne wspierające strategię współpracy dla celów ekonomicznych i społecznych. Uwzględnienie warunków lokalnych w projektowaniu i upowszechnianiu wszelkich programów tworzonych przez władze każdego szczebla oraz właściwe wykorzystanie Europejskiego Funduszu Społecznego to droga prowadząca do integracji społecznej i lepszego radzenia sobie z problemami związanymi z wykluczeniem społecznym. Partnerstwa społeczne pozwalają zaktywizować organizacje, instytucje i osoby ważne dla społeczności lokalnej w celu wspólnego rozwiązywania istniejących już problemów oraz przyjmowania strategii działania rozwojowego. W kontekście rozwoju lokalnego, współpracy służącej rozwiązaniu problemów społecznych, partnerstwa lokalne mają wartość szczególną. Mogą one służyć zlagodzeniu konfliktów między różnymi uczestnikami danego przedsięwzięcia. Mogą stanowić sposób rozłożenia ryzyka na szerszą grupę uczestników, a zatem zachęcania do podejmowania bardziej twórczych działań. Mogą one zwiększać koordynację i zapewniać umiejscowienie przedsięwzięcia w lokalnym systemie rządzenia. Co jednak najważniejsze, mogą one tkwić u podstaw poczucia dążenia do wspólnego celu, co może sprzyjać czemuś więcej niżli tylko sprawności i efektywności przedsięwzięcia i dawać mu dodatkowy impuls do działania, który może wynikać z poczucia wzajemności. Pod tym zasadniczym względem, partnerstwa mogą być uznawane za mechanizm tworzenia i utrzymania kapitału społecznego w społecznościach lokalnych¹⁷.

Szczególne cechy leżące u podstaw korzyści, jakie partnerstwa mogą przynieść społeczności lokalnej można streścić następująco¹⁸:

- możliwość stworzenia wspólnej wizji i strategii podzielanej przez wiele różnych zainteresowanych stron,
- możliwość wykorzystania zaufania jako sposobu obniżenia kosztów realizacji działań,
- możliwość uświadomienia zainteresowanym stronom znaczenia ich wspólnego celu jako podstawy sprawiedliwego podziału kosztów, zagrożeń i korzyści,
- możliwość zwiększenia wiary w siebie pośród wszystkich uczestników przez realizację przemyślanej strategii budowania poczucia współdecydowania,
- możliwość zyskania na wspólnym uczeniu się, w miarę jak partnerzy coraz bardziej rozumieją siebie nawzajem oraz potrzeby dotyczące samego przedsięwzięcia.

Ważną cechą partnerstw jest to, że stanowią one mechanizm tworzenia i podtrzymywania zaufania, które jest podstawą budowania kapitału społecznego. Niezbędnym zatem jest wprowadzanie mechanizmów partnerskiej współpracy w realizacji działań z obszaru integracji społecznej. Wspólny wysiłek, łączenie zasobów oraz wspólne

16 A. Potoczek, *Współczesne problemy rozwoju lokalnego i regionalnego*, Włocławek 2000, s. 117-118.

17 P. Lloyd, *Partnerstwo i przedsiębiorczość społeczna: budowanie społeczeństwa obywatelskiego przy jednoczesnym zapotrzebowaniu na usługi społeczne*, w: *Praca, kształcenie, partnerstwo, praca zbiorowa* pod red. M. Kubisza, Warszawa 2004, s.108.

18 Ibidem, s. 109.

opracowywanie koncepcji zmian dają perspektywę dla efektywnych działań społecznych. Respektowanie tej zasady umożliwi uruchomienie zasobów tkwiących w społeczności, ludziach, a także wspieranie ich w działaniach związanych z dokonaniem zmian.

Działania partnerskie mogą być uaktywniane zarówno w kontekście inicjatyw oddolnych (kierujących się poczuciem dążenia do wspólnego celu), jak również w kontekście wspólnego pozyskiwania środków na realizację usług społecznych. Sposób tworzenia partnerstwa oraz relacje współpracy pomiędzy podmiotami określają opublikowane przez Ministerstwo Rozwoju regionalnego zasady realizacji projektów partnerskich¹⁹.

5. Wyniki pracy warsztatowej z ekspertami

Program Aktywności Lokalnej jako metoda pracy zyskuje na popularności i znaczeniu w działaniach jednostek pomocy społecznej. Dostrzega się potrzebę prowadzenia zarówno pracy indywidualnej z rodziną czy jednostką, prowadzenie grupowych form pracy socjalnej, jak i pracy z całą społecznością. Sprzężenie tych metod daje możliwości efektywnego rozwiązywania problemów społecznych oraz oferowanie wysokiej jakości usług społecznych. Dla rozwinięcia koncepcji pracy ze społecznością lokalną oraz szerszej adaptacji tej metody w małopolskich jednostkach pomocy społecznej powołano platformę współpracy, w ramach której podczas kilku spotkań warsztatowych omówiono następujące zagadnienia:

- animacja lokalna – zakres pojęciowy i formy realizacji,
- doświadczenia krajów europejskich i USA w zakresie organizacji społeczności lokalnej,
- wylanianie i wspieranie inicjatyw oddolnych,
- wylanianie i angażowanie liderów lokalnych,
- diagnozowanie problemów i potrzeb społecznych,
- identyfikacja korzyści uzyskanych przez społeczność lokalną, w której inicjuje się/funkcjonuje PAL,
- określenie bariery wdrażania PAL w małopolskich społecznościach lokalnych,
- czynniki sprzyjające uruchamianiu Programu Aktywności Lokalnej,
- rola i zadania animatora lokalnego,
- budowanie zaangażowania społecznego mieszkańców,
- organizacja działań środowiskowych i wydarzeń specjalnych,
- komunikacja w obrębie społeczności lokalnej i działań PR,
- koncepcja Programu Aktywności Lokalnej w ujęciu dokumentów programowych,
- dobre praktyki realizacji PAL w małopolskich jednostkach pomocy społecznej.

W warsztatach wzięli udział przedstawiciele następujących miejskich i gminnych ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie:

GOPS Wielka Wieś,
MOPS Nowy Sącz,
MOPS Wadowice,
GOPS Lanckorona,
PCPR Miechów,

¹⁹ Zakres realizacji projektów partnerskich określony przez Instytucję Zarządzającą Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, MRR, Warszawa 01.01.2012 r.

PCPR Bochnia,
GOPS Jerzmanowice–Przegonia,
PCPR Zakopane,
MOPS Kraków,
MGOPS Wieliczka,
OPS w Sułkowicach,

Prace warsztatowe objęły zagadnienia diagnozowania sytuacji społecznej. Uczestnicy prac wskazali, iż wielowymiarowa diagnoza sytuacji społecznej winna obejmować diagnozowanie problemów i potrzeb społecznych. Analiza winna obejmować szeroko rozumianą problematykę kapitału społecznego. W diagnozach lokalnych identyfikuje się:

- sytuację społeczno-demograficzną
- mapy problemów społecznych w gminach i sołectwach,
- katalog interesariuszy,
- problemy społeczne poprzez badanie ankietowe wybranej grupy,
- sytuację społeczną poprzez wywiad pogłębiony z liderami lokalnymi i instytucjonalnymi.

Diagnoza społeczna pozwala zatem na wskazanie deficytów, problemów oraz potrzeb osób zamieszkujących wybrany obszar. Dokonanie takiego badania wskazuje bariery uniemożliwiające rozwój społeczności lokalnej, wyłania osoby aktywne (lokalnych liderów), pozwala także poznać sposoby komunikowania się w danym środowisku oraz wskazuje potencjalnych partnerów do realizacji działań.

W ramach analizy zagadnień związanych z diagnozą społeczną uczestnicy warsztatów wyodrębnili następujące istotne kategorie, które warto uwzględnić dokonując oceny:

CECHY SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE

- liczebność
- struktura wiekowa
- poziom wykształcenia
- płeć
- aktywność zawodowa

RODZINA I JEJ FUNKCJONOWANIE

- struktura rodzin
- dzietność
- występowanie niepełnosprawności
- stan zaspokojenia podstawowych potrzeb
- liczba osób objętych pomocą społeczną
- próg ubóstwa
- liczba rodzin niewydolnych wychowawczo
- problemy przedwczesnego rodzicielstwa

EDUKACJA

- liczba osób przerywających naukę
- dostępna infrastruktura edukacyjna

- struktura wykształcenia
- społeczne zaangażowanie szkoły
- koła zainteresowań itp.

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA

- stopa bezrobocia
- struktura bezrobocia (wiek, wykształcenie, długość pozostawania bez pracy, prawo do zasiłku itp.)
- struktura zatrudnienia
- samozatrudnienie i firmy rodzinne
- ilość osób pracujących za granicami kraju
- ilość osób pracujących dorywczo
- dostępna infrastruktura służąca doskonaleniu zawodowemu

ZDROWIE

- struktura niepełnosprawności
- dostępność do usług medycznych
- najczęstsze zachorowania
- zagrożenia sanitarno-epidemiologiczne
- prowadzona profilaktyka

CZAS WOLNY

- dostępna infrastruktura, inwentaryzacja możliwości spędzania wolnego czasu
- częstotliwość korzystania przez mieszkańców z dostępnych zasobów
- inwentaryzacja braków

TRADYCJA/ŻYCIE ZBIOROWE

- zachowane tradycje
- kultywowane obyczaje
- podejmowane wspólne działania przez mieszkańców
- życie wspólnotowe/życie religijne
- poziom zaufania wśród mieszkańców
- poziom integracji społecznej
- kapitał społeczny

PRZESTĘPCZOŚĆ

- rodzaje popełnianych przestępstw (z uwzględnieniem przemocy domowej, przemocy rówieśniczej, dewastacji itp.)
- osoby popełniające przestępstwa (młodzież, uzależnieni itp.)
- miejsca niebezpieczne
- problemy uzależnienia

DIAGNOZA POTRZEB SPOŁECZNYCH

- wywiady swobodne z mieszkańcami
- analiza sytuacji społecznej z perspektywy przedstawicieli instytucji społecznych (jednostek pomocy społecznej,

policii, edukacji, ochrony zdrowia itp.)

- badanie potencjału społeczności lokalnej
- badanie gotowości włączenia się w inicjatywy społeczne

ZASOBY SPOŁECZNOŚCI

- obiekty sportowe, boiska
- place zabaw, parki
- wolne wspólne przestrzenie publiczne
- domy kultury i prowadzone tam zajęcia
- aktywność parafii
- funkcjonowanie organizacji pozarządowych
- funkcjonowanie organizacji niesformalizowanych
- kluby seniora,
- świetlice środowiskowe,
- Środowiskowe Domy Samopomocy

Kolejnym aspektem poddanym analizie przez zespół ekspertów było zagadnienie budowania zaangażowania społecznego mieszkańców. Zagadnienie to jest czynnikiem kluczowym warunkującym powodzenie działań zmierzających do osiągnięcia zmiany w społeczności lokalnej. Do działań służących zaangażowaniu społecznemu można zaliczyć:

- 1) znalezienie pozytywnego przykładu zaangażowania społecznego – społecznik,
- 2) nawiązanie kontaktu z lokalnymi organizacjami społecznymi, przedstawicielami zarządu, działaniem osiedli, sołectw,
- 3) systematyczne i częste organizowanie otwartych spotkań dla mieszkańców,
- 4) zrealizowanie inicjatyw powstałych na spotkaniach – wiarygodność inicjatywy,
- 5) intensywne zaangażowanie lokalnych mediów,
- 6) nagradzanie zaangażowania (wybór społecznika itp).

W zakresie wylaniania i wspierania inicjatyw oddolnych uczestnicy warsztatów wskazali następujące działania:

- 1) prowadzenie rozmów z mieszkańcami w środowisku lokalnym (dom, rodzina, praca) – słuchamy tego, co mają do powiedzenia (zbieramy oczekiwania i potrzeby),
- 2) prowadzenie obserwacji życia społecznego oraz przejawów wspólnych działań,
- 3) organizowanie spotkań obywatelskich,
- 4) wyłonienie problemów, potrzeb i oczekiwań oraz wybranie głównej inicjatywy,
- 5) wyłonienie osób odpowiedzialnych za realizację wybranej inicjatywy, przygotowanie planu zadań, podział obowiązków,
- 6) wzmocnienie i motywowanie przez animatora społeczności lokalnej, dawanie poczucia sprawstwa,
- 7) upowszechnianie partycypacji społecznej,
- 8) monitorowanie realizacji zadania.

Prace warsztatowe objęły również wypracowanie zestawu pytań umożliwiającego przeprowadzenie diagnozy potrzeb i problemów grup wymagających szczególnej ochrony. Dla rozpoznania ww. zagadnień zaproponowano kwestionariusz:

Badanie w zakresie infrastruktury zdrowotnej:

1. Jaki jest dostęp do pomocy medycznej (podstawowej – lekarz pierwszego kontaktu, pielęgniarka, położna, specjalistycznej – lekarze specjaliści, badania diagnostyczne)?
2. Czy dostępność usług jest wystarczająca?
3. Jakie są godziny świadczenia usługi (podstawowa, specjalistyczna) i czy są one wystarczające?
4. Jaka jest odległość usługi od miejsca zamieszkania (podstawowa, specjalistyczna), jakie utrudnienia wiążą się z odległością?
5. Jaki jest dojazd do miejsc świadczenia usługi, czy pozwala na dotarcie do usług bez zbędnej zwłoki?
6. Jakie środki komunikacji umożliwiają dotarcie do usług bez zbędnej zwłoki (komunikacja zbiorowa, indywidualna)?
7. Jakie są programy profilaktyczne zdrowotne dla dzieci/osób dorosłych (płatne/bezpłatne)?
8. Jak jest realizowana opieka środowiskowa, jakie usługi są dostępne w ramach tej opieki (w tym położna)?
9. Jak jest realizowana opieka doraźna?
10. Co należałoby zmienić w pierwszym rzędzie?
11. Co pozytywnie wyróżnia opiekę zdrowotną w danym środowisku?
12. Czy w świadczeniu opieki zdrowotnej występują bariery, w tym architektoniczne (jakie)?
13. Jaki sprzęt rehabilitacyjny jest dostępny?
14. Jakie ograniczenia w aktywności własnej uniemożliwiają/utrudniają korzystanie z opieki zdrowotnej (podstawowej, specjalistycznej)?

Badanie w zakresie infrastruktury edukacyjnej:

1. Czy na obszarze funkcjonowania społeczności znajdują się: żłobek, przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadpodstawowa (jaka)?
2. Jaka dodatkowa opieka jest zapewniona w czasie pracy rodziców (świetlice szkolne, kluby malucha itp.)?
3. Jakie są dostępne zajęcia pozaszkolne, przez kogo organizowane?
4. Jakie są dostępne formy edukacji dorosłych (kursy, szkolenia, warsztaty itp.)?
5. Jaka jest oferta edukacyjna uwzględniająca potrzeby i ograniczenia osób niepełnosprawnych i osób w wieku 60+?
6. Czy mieszkańcy mają możliwość korzystania ze szkoleń e-learning, skąd czerpią informacje, dostęp do sprzętu?
7. Czy jest dostępna edukacja nieformalna (korepetycje, blogi itp.)? Jak oceniają jakość i cenę takich usług?
8. Czy na obszarze zamieszkania społeczności dostępny jest wolontariat edukacyjny (bezpłatne usługi edukacyjne, wolontaryjna pomoc w lekcjach itp.)?
9. Jak mieszkańcy oceniają dostępność do usług edukacyjnych (czas dotarcia, koszt usług, czas oczekiwania) i ich jakość?
10. Czy każdy z mieszkańców ma dostęp do Internetu (w mieszkaniu, w budynkach i miejscach użyteczności publicznej – bezpłatny)?
11. Jak mieszkańcy oceniają dostęp do informacji (strony internetowe instytucji, informatory, tablice ogłoszeń, inne)? Co należałoby poprawić, co jest prowadzone wzorowo?
12. Czy w środowisku zamieszkania jest lokalna gazeta, jak oceniają jej zawartość, zakres zajmowanie się problemami mieszkańców?

Badanie w zakresie infrastruktury pomocowej

Badanie infrastruktury pomocowej wykonywane jest przez ośrodki w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej, jakie nakłada na nie Ustawa o pomocy społecznej:

„Gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Zasoby (...) obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący” (Dz.U. 2009.175.1362 j.t z późn.zm.)

Przepisy ustawy zastępują dotychczasowy „bilans potrzeb”, który był postawą planowania budżetu. Każda gmina musi określić, jakie ma zasoby i jak się to ma do rzeczywistych potrzeb mieszkańców, zarówno w wymiarze jakościowym, jak i ilościowym. W oparciu o taką analizę możemy uzyskać szczegółowe informacje niezbędne do opracowania i przygotowania działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej.

1. Jakie instytucje/ośrodki pomocowe/usługi działają w środowisku lokalnym (OPS, KIS, CIS, świetlice środowiskowe, ośrodki wsparcia dziennego, ośrodki poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, warsztaty terapii zajęciowej, domy opieki społecznej, grupy wsparcia, zespoły interdyscyplinarne, spółdzielnie socjalne, mieszkania chronione, pogotowie opiekuńcze, rodziny zastępcze, szkoła rodziców, usługi opiekuńcze, zespoły pomocy środowiskowej, opieka aktywizująca itp.)? Przez kogo są prowadzone (samorząd, organizacje pozarządowe, podmioty prywatne)?
2. Jaki jest dostęp do instytucji/ośrodków pomocowych/usług (czas dotarcia, koszt usług, czas oczekiwania) i ich jakość?
3. Czy zostały wdrożone nowe usługi z zakresu pomocy społecznej (asystent rodzinny, asystent osoby niepełnosprawnej, broker edukacyjny, trener pracy, asystent osoby starszej)?
4. Jaki jest dostęp do nowych usług pomocowych (czas dotarcia, koszt usług, czas oczekiwania) i ich jakość? Co chcieliby poprawić, co jest wystarczająco dobre?
5. Jak mieszkańcy oceniają pomoc instytucjonalną (policji, straży miejskiej, sądu, kuratorów, ZAZ-ów, ŚDS-ów, PFRON-u, PCPR-u, WTZ, OIK itp.)? Co chcieliby poprawić, co jest wystarczająco dobre?
6. Czy jest dostępna i jak działa opieka paliatywna?

Badanie w zakresie relacji społecznych:

1. Czy sąsiedzi się znają, czy mają do siebie zaufanie (np. z iloma sąsiadami rozmówca utrzymuje kontakty, czy któremuś z sąsiadów powierzyłby opiekę nad swoim mieszkaniem/domem)?
2. Jak bliskie są relacje sąsiedzkie (pozdrawiają się przy spotkaniu, zapraszają się wzajemnie na spotkania, świadczą sobie pomoc i drobne usługi itp.)?
3. Czy te relacje są dobre (brak konfliktów, życzliwość itp.), jeśli nie są dobre, to w jakim stopniu (sprzecniają się, nie utrzymują kontaktów, prowadzą przeciwko sobie sprawy sądowe)?
4. Czy czują się bezpiecznie w najbliższym środowisku, czy im ono odpowiada, co chcieliby zmienić?
5. Czy w środowisku zamieszkania są kultywowane tradycje (lokalne, rodzinne, religijne, inne)?
6. Kto dba o podtrzymywanie relacji (głównie rozmówca, głównie sąsiedzi, razem, inne osoby, podmioty)?
7. W jaki sposób odbywa się podtrzymywanie relacji?
8. Czy identyfikuje się z lokalną społecznością, w jakim stopniu?
9. Jakie poglądy, postawy, nawyki nie są zgodne z zasadami funkcjonowania społeczności?
10. Czy angażuje się w społeczne inicjatywy (jakie, jak często), co go do tego skłania?
11. Czy uczestniczy w zebraniach lokalnych (spółdzielni, dzielnic, sołectkich, wiejskich itp.)?

12. Czy wśród mieszkańców są osoby bliskie, zaufane rozmówcy?
13. Czy dostrzega osoby, które nazwałby liderami społecznymi?
14. Jak określiłby własną rolę w społeczności?
15. Czy w społeczności funkcjonują jakieś grupy nieformalne, grupy inicjatywne?
16. Czy zna jakieś stowarzyszenia działające na rzecz społeczności, koła gospodyń wiejskich?
17. Czy działają podmioty kultywujące tradycje lokalne (zespoły regionalne, domy ludowe itp.)?
18. Jakie działania na rzecz społeczności podejmują najbliższe władze (dzielnicy, miasta, sołtys, rada sołecka)?
Czy są to inicjatywy korzystne, jeśli nie, to co chciałby zmienić?
19. Czy parafia jest aktywna, co robi, czy angażuje się w działania parafii?
20. Czy w środowisku działają grupy hobbystyczne, kluby, grupy wsparcia?
21. Czy działania środowiskowe skutkują integracją mieszkańców w tym integracją międzypokoleniową?

Badanie w zakresie potrzeb społecznych:

1. Co chciałby zmienić rozmówca w środowisku zamieszkania?
2. Jak myśli, jakich zmian chcieliby inni?
3. Czego brakuje mu w miejscu zamieszkania?
4. Czego brakuje innym (mieszkańcom, miejscowości)?
5. Jak ocenia możliwości finansowe potrzebne do wprowadzenia koniecznych zmian?
6. Jak myśli, skąd można wziąć na nie środki?
7. Co jego zdaniem można zrobić angażując bezpośrednio mieszkańców?
8. Co jego zdaniem powinny zrobić zarządzający?

A w przypadku, gdy nie mają środków na wskazane działania, to co powinni zrobić.

Badanie w zakresie gotowości do współpracy:

1. W jakie działania dla społeczności rozmówca sam by się zaangażował?
2. Do jakich działań jego zdaniem mógłby sam namówić innych?
3. Jakie środki finansowe mógłby zaoferować?
4. Czy słyszał o tym, że ktoś z jego otoczenia podjąłby się działania dla społeczności, gdyby ktoś mu w tym pomógł?
5. Ile czasu mógłby tygodniowo poświęcić na działania dla społeczności?
6. Co jeszcze mógłby zaproponować od siebie?

Jakie widzi ograniczenia w pracy dla innych (swoje własne, sąsiadów, całej społeczności,

6. Dobre praktyki PAL w małopolskich JPS

W ramach współpracy dotyczącej funkcjonowania Programu Aktywności Lokalnej w podmiotach pomocy społecznej z Małopolski zainwentaryzowaliśmy działania i podejmowane inicjatywy służące rozwojowi społeczności lokalnej oraz rozwiązaniu problemów społecznych. Zaprezentowane rozwiązania odnoszą się zarówno do małych, jak i większych społeczności. Prezentują działania wobec młodzieży, osób pozbawionych pracy, niepełnosprawnych czy innych grup narażonych na wykluczenie społeczne. Dobre praktyki działań służą upowszechnianiu rozwiązań sprawdzających się w praktyce oraz promowaniu tej metody pracy socjalnej.

Wybrane projekty Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej

6.1. Program Aktywności Lokalnej – MOPS w Tarnowie Program Aktywności Lokalnej na lata 2011-2013

Grupa docelowa/społeczność, do której kierowane są działania

Program Aktywności Lokalnej adresowany jest do rodzin mieszkających na terenie miasta Tarnowa, rodzin wielo-problemowych, z dominującym problemem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Zakładane cele

Celem głównym Programu Aktywności Lokalnej jest poprawa funkcjonowania wewnątrz rodziny oraz w środowisku lokalnym.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych.

Cele szczegółowe w odniesieniu do rodziców:

- 1) wzrost poziomu samooceny,
- 2) wzrost kompetencji i umiejętności życiowych,
- 3) podniesienie motywacji do podejmowania zatrudnienia,
- 4) podniesienie kwalifikacji do podjęcia zatrudnienia,
- 5) nabycie i/lub poprawa umiejętności konstruktywnego spędzania czasu wolnego,
- 6) nabycie i/lub poprawa umiejętności realizowania ról rodzicielskich,
- 7) podniesienie poziomu świadomości konieczności stawiania wymagań wobec dzieci.

Cele szczegółowe w odniesieniu do dzieci:

- 1) poprawa relacji z rodzicami,
- 2) podniesienie świadomości o konieczności wypełniania obowiązków domowych i szkolnych,
- 3) nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu alternatywnych form spędzania czasu wolnego,
- 4) integracja z grupą rówieśniczą.

Ponadto celem szczegółowym w odniesieniu do środowiska lokalnego jest poprawa wizerunku rodziny korzystającej z pomocy społecznej w środowisku lokalnym.

Opis realizowanych działań

a/ zrealizowane

Działania planowane do realizacji w ramach Programu Aktywności Lokalnej w latach 2011-2012 kierowane są do 80 osób, natomiast w 2013 roku liczba osób objętych wsparciem będzie uzależniona od uzyskanych środków finansowych. W 2011 r. działania zaplanowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej skierowane były do 30 bezrobotnych/nieaktywnych zawodowo klientów/-ek Ośrodka wraz z „otoczeniem”. Kolejno po wypełnieniu dokumentów rekrutacyjnych i dostarczeniu wymaganych dokumentów, potwierdzających status na rynku pracy, zostały z nimi podpisane deklaracje uczestnictwa w projekcie pn. „Stawiamy na aktywność. Działania aktywizujące klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie” oraz umowy uczestnictwa w Programie Aktywności Lokalnej. W ramach umów uczestnictwa w Programie Aktywności Lokalnej, została określona ścieżka aktywizacyjna zawierająca co najmniej 3 instrumenty aktywizacyjne, dostosowane do indywidualnych potrzeb

osoby. Wszystkim uczestnikom zostało zaproponowane uczestnictwo w grupie samopomocy/wsparcia (zostały stworzone 3 grupy). Praca w grupach wsparcia polega na aktywizowaniu uczestników, wzmacnianiu ich zasobów oraz omawianiu wprowadzonych w ich życiu zmian. Tematyka grup wsparcia wynika z potrzeb ich uczestników, diagnozowanych w czasie pierwszych spotkań oraz z bieżącej obserwacji, wpływającej na weryfikację działań podejmowanych w pracy z grupą. Ponadto osoby uczestniczące w Programie Aktywności Lokalnej korzystają z poradnictwa specjalistycznego z psychologiem w zakresie **komunikacji interpersonalnej, budowania poczucia własnej wartości, umiejętności radzenia sobie w trudnych i stresujących sytuacjach, zarządzania czasem, tworzenia własnego wizerunku itp.** oraz mają możliwość uczestnictwa w kursie zawodowym, w celu podnoszenia lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności o charakterze zawodowym. Dla rodzin, w których zdiagnozowano deficyt w zakresie kompetencji i umiejętności pełnienia ról społecznych proponowane jest wsparcie asystenta rodziny. Praca asystentów rodziny polega na wspieraniu rodzin, poprzez konsultacje i działania o charakterze edukacyjnym w zakresie prawidłowego wychowania i opieki nad dziećmi, dbania o zdrowie, gospodarowanie budżetem domowym, wykonywania prac na rzecz domu i ich podziału na członków rodziny, usamodzielniania się, poprzez uzupełnianie wykształcenia i podjęcie pracy, dbałość o edukację i rozwój dzieci. Ich działania mają również na celu propagowanie wzorców prawidłowego funkcjonowania społecznego, stymulowanie beneficjentów do samodzielnego poszukiwania w swoim otoczeniu nowych możliwości: sił, osób, grup oraz inicjowanie działań, zmierzających do zapobieżenia marginalizacji. Ponadto, uczestnikom Programu Aktywności Lokalnej mającym trudności wychowawcze z dziećmi zaproponowano warsztaty prowadzone przez psychologa mające na celu wzmocnienie kompetencji wychowawczych rodziców oraz zacieśnienie relacji rodzic–dziecko, poruszające zagadnienia dotyczące świadomości własnych celów wychowawczych, umiejętności poznania uczuć własnych i dziecka, sposobów wyrażania uczuć w sposób akceptowany społecznie oraz reagowania na nie, ze szczególnym uwzględnieniem tych nieprzyjemnych, aktywnego słuchania, umiejętności stawiania dziecku granic oraz uczenia dziecka samodyscypliny, budowania poczucia własnej wartości oraz samodzielności dziecka, wspólnego rozwiązywania konfliktów.

b/ planowane do realizacji

W ramach Programu Aktywności Lokalnej przewiduje się również działania o charakterze edukacyjno--kulturalnym. Dla dzieci w wieku od 6. do 13. roku życia, przykładem lat ubiegłych, zostanie zaproponowane wspólne spędzenie czasu z rodzicami poprzez zorganizowanie wyjścia do kina i teatru, połączone ze zwiedzaniem kulis teatru, zwiedzanie z przewodnikiem muzeum tarnowskiego itp. Umożliwione zostanie również uczestnictwo dzieci w zajęciach organizowanych przez Pałac Młodzieży w Tarnowie. Działania te pokażą alternatywne sposoby spędzania czasu wolnego oraz pozwolą na integrację z rówieśnikami, pochodzącymi z różnych środowisk oraz innych części miasta. Dodatkowo zostaną/-ly zorganizowane: festyn rodzinny, impreza „mikołajkowa”, gra terenowa.

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszyły w społeczności

W wyniku realizacji Programu Aktywności Lokalnej w stosunku do jego uczestników – osiągnięto następujące rezultaty:

- 1) 60% uczestników ukończyło zaplanowaną dla nich ścieżkę (dokumentacja Projektu),
- 2) 70% uczestników kursów zawodowych ukończyło kurs z wynikiem pozytywnym (certyfikat ukończenia kursu),
- 3) powstała grupa wsparcia dla uczestników,
- 4) zorganizowano imprezy integracyjne,

- 5) zorganizowanie wyjścia do placówek kulturalnych,
- 6) dzieci Beneficjentów uczestniczyły w zajęciach organizowanych przez Pałac Młodzieży.

6.2. Program Aktywności Lokalnej – OPS w Babicach

Obszar realizacji PAL – miejscowość, dzielnica, ulica

Gmina Babice 01.03.2010-31.12.2012 w każdym roku inne sołectwo gminy Babice:

01.03.2010-31.12.2010 – sołectwo Zagórze

01.01.2011-31.12.2011 – sołectwo Mętków

01.01.2012-nadal – sołectwo Rozkochów

Grupa docelowa/społeczność do której kierowane są działania

Ważnym problemem jest brak regularnej komunikacji między sołectwami. Na obszarach wiejskich występuje wiele problemów rozwojowych, które na ogół są trudniejsze do rozwiązania niż na terenie miast. W znacznym zakresie dotyczy to niskiego poziomu życia i zagrożenia wykluczeniem społecznym. Potencjalne czynniki marginalizacji społecznej w gm. Babice to ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, wielodzietność (na podst. danych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gm. Babice). Znaczący problem to również niski stopień aktywności mieszkańców wsi w zakresie samoorganizacji i podejmowania inicjatyw. Problemy te spychają ludzi w stronę OPS, który jest osamotniony we wspieraniu ww. kategorii osób. Wsparciem w ramach PAL przez cały okres trwania projektu objętych zostanie 36 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zamieszkałych na terenie gminy Babice, korzystających z pomocy społecznej, oraz ich otoczenie – mieszkańcy sołectw. Stanowią grupę zróżnicowaną pod względem wieku, wykształcenia, doświadczenia zawodowego, stanu zdrowia i wiedzy w zakresie poszukiwania pracy, są niezaradne życiowo, nieprzystosowane do zmian, do nowych warunków życia. Cechą, która ich wszystkich łączy jest niski poziom aktywności społecznej i zagrożenie wykluczeniem społecznym. Działania adresowane są do kobiet i mężczyzn w wieku aktywności zawodowej i ich otoczenia – mieszkańców sołectw. Plakaty z informacją, o rozpoczęciu naboru i realizacji projektu umieszczono w miejscowościach, w których realizowany był projekt, w Ośrodku Pomocy Społecznej, zamieszczano informacje na stronie internetowej OPS. O możliwości uczestnictwa w projekcie informowali pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Babicach. Bardzo ważnym elementem rekrutacji był bezpośredni kontakt z potencjalnymi beneficjentami, dzięki któremu realizatorzy projektu mogli wyjaśnić, czego konkretnie ma dotyczyć przedsięwzięcie. Kolejnym etapem rekrutacji było przeprowadzenie ankiet kwalifikacyjnych. W ten sposób wylano grupę 12 osób posiadających predyspozycje i motywację do dalszego udziału w projekcie.

Zakładane cele

Celem głównym projektu jest zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego mieszkańców gminy Babice poprzez podniesienie poziomu aktywności życiowej, społecznej i zawodowej.

Cele szczegółowe:

- zwiększenie aktywności mieszkańców do podejmowania aktywności w zakresie samodzielnego rozwiązywania problemów społecznych,
- zmniejszenie bezradności wśród kobiet i mężczyzn, mieszkańców gminy Babice, korzystających ze świadczeń OPS,

- poprawa funkcjonowania społecznego uczestników/-czek programu,
- zwiększenie zdolności komunikacyjnych uczestników/-czek programu,
- zwiększenie dostępności mieszkańców do korzystania z bezpłatnej oferty kulturalnej,
- zwiększenie liczby pracowników socjalnych OPS.

Opis realizowanych działań

a/ działania zrealizowane

- » zatrudnienie animatora społeczności lokalnej i organizatora wolontariatu
- » konferencje promujące projekt
- » utworzenie Międzypokoleniowego Klubu Wolontariusza (MKW)
- » debaty obywatelskie mieszkańców
- » impreza z okazji Dnia Dziecka
- » ognisko integracyjne dla wolontariuszy i beneficjentów
- » Zagórskie Święto – mini festyn
- » Młodzieżowy Turniej Koszykówki
- » piknik integracyjny „Wspólna biesiada”
- » grupowe zajęcia z psychologiem
- » indywidualne poradnictwo psychologiczne
- » grupowe warsztaty aktywności zawodowej
- » warsztaty aktywności społecznej (Jak kształtować wizerunek zewnętrzny? Zasady działania spółdzielni społecznej, Trening budżetowy, Sztuka zarządzania czasem, Prawo pracy i BHP, Prawo na co dzień, Warsztaty Zdrowego Żywienia, Konkurs „Mój piękny ogród – dbam, więc mam”).
- » akcja „Podziel się roślinką”
- » wyjazd edukacyjno-integracyjny dla MKW oraz uczestników/-czestniczek projektu
- » kurs tańca towarzyskiego
- » plenerowe zajęcia dla młodzieży GRAFFITI
- » promocja harcerstwa – impreza „Biegi przełajowe”
- » uroczyste otwarcie placu rekreacyjnego i boiska do piłki plażowej wykonanych przez uczestników projektu – impreza integracyjna
- » konkurs na najsmaczniejsze ciasto
- » promocja ekologicznych środków transportu – Rajd rowerowy
- » akcja „Samopomoc w nauce”
- » spotkania podsumowujące – Wigilia
- » Lekcje Tradycji Regionalnych
- » konkurs literacki „Legenda o Mętkowie”
- » Dzień Seniora
- » cykl spotkań pt. „Na herbacianym szlaku”
- » Zielone Świątki w Mętkowie
- » cykl zajęć pt. „Muzyka jest dla wszystkich”
- » poprawa estetyki otoczenia: plac rekreacyjny, boisko do piłki plażowej, kącik grillowy
- » cykl rozgrywek inihokeja „Zamień ulicę na boisko”

- » Wieczór Andrzejkowych Tradycji
- » Wieczór Literacki pt. „Kobieta w Literaturze”
- » Majówka pt. „Dzień Strażaka”
- » wyjazd edukacyjno-integracyjny do Zakopanego

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszły w społeczności

Rezultaty twarde:

- » ukończenie przez 50% osób warsztatów aktywności społecznej i zawodowej
- » włączenie 483 mieszkańców w proces oddziaływań aktywizacyjnych
- » zatrudnienie animatora lokalnego/organizatora wolontariatu
- » zatrudnienie 2 pracowników socjalnych

Rezultaty miękkie – osiągnięte na poziomie 50%:

- » nabycie lub zwiększenie umiejętności społecznych, podniesienie samooceny uczestników
- » zwiększenie zdolności komunikacyjnych
- » nabycie umiejętności autoprezentacji
- » nabycie umiejętności prezentowania siebie w sytuacjach związanych z poszukiwaniem pracy i rozmowami kwalifikacyjnymi
- » nabycie wiedzy z zakresu przygotowania dokumentów aplikacyjnych.

W wymiarze indywidualnym projekt przyczynił się do poprawy samooceny, umiejętności interpersonalnych, gospodarowania czasem i zasobami, autoprezentacji, poznania swoich mocnych i słabych stron, wzmocnienia umiejętności pracy w grupie, co poprawiło sytuację BO na rynku pracy oraz funkcjonowanie w środowisku. W wymiarze społecznym ciągłość rezultatów zapewniła zmianę sposobu myślenia i postrzegania otoczenia przez mieszkańców. Samodzielnie wykonali ogólnodostępny plac rekreacyjny i profesjonalne boisko do piłki plażowej oraz graffiti na ścianie remizy. Zadbali o teren wokół domów – ogrody. Wypracowano wzorce zintegrowanych działań różnych podmiotów, nawiązano znajomości i prywatne relacje, które będą trwać po zakończeniu projektu (urząd gminy, OSP, klub sportowy, szkoła, przedszkole, sołtys, Koło Gospodyń, radni, ZHP). Każde z działań służyło wzajemnej integracji i łączyło wysiłek kilku podmiotów. Skutecznie upowszechniono ideę wolontariatu i samopomocy.

6.3. Program Aktywności Lokalnej – OPS w Trzebinii

Ośrodek realizujący PAL – nazwa i adres

Ośrodek Pomocy Społecznej: ul. Kościuszki 38, 32-540 Trzebinia

Obszar realizacji PAL – miejscowość, dzielnica, ulica

2010 r. – Trzebinia ul. Grunwaldzka 97 a – blok socjalny,

2011 r. – Trzebinia ul. 1000-lecia – bloki socjalne nr 53, 55 oraz blok komunalny nr 72,

2012 r. – Trzebinia ul. 1000-lecia blok komunalny nr 72 (kontynuacja działań),

2012 r. – wiejskie obszary gminy Trzebinia (Młoszowa, Karniowice, Psary – działania w trakcie).

Grupa docelowa/społeczność, do której kierowane są działania

Grupę docelową stanowiły osoby i rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym z gm. Trzebinia, korzystające ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych tutejszego OPS. Osoby te charakteryzował przede wszystkim niski poziom wykształcenia, pozostawanie bez pracy, niska samoocena, brak wiary i możliwości zmiany swojej sytuacji życiowej

oraz trudności w wychowywaniu dzieci. Były to osoby izolowane społecznie, defaworyzowane, co poprzez utratę szacunku do samych siebie, wiązało się z obniżeniem poczucia podmiotowości.

Zakładane cele

Celem głównym PAL jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób korzystających ze wsparcia tutejszego OPS oraz ich otoczenia poprzez walkę ze stereotypami oraz poprawę wizerunku gm. Trzebinia i jej mieszkańców.

Cel ten jest realizowany przez następujące cele szczegółowe:

- » zwiększenie świadomości i pobudzenie aktywności społecznej poprzez udział w zajęciach KIS,
- » nabycie wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin funkcjonowania społecznego,
- » poprawę relacji interpersonalnych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym z pozostałymi mieszkańcami gminy,
- » wzrost świadomości rodziców w zakresie prawidłowego funkcjonowania rodziny poprzez udział w działaniach PAL.

Opis realizowanych działań

a/ zrealizowane

b/ planowane do realizacji

MOJA RODZINA – działania w ramach aktywnej integracji:

- » warsztaty w Klubie Integracji Społecznej – 115 h rocznie na 1 Uczestnika Projektu (UP), w tym konsultacje indywidualne,
- » w trakcie zajęć UP mają zapewnioną opiekę nad dziećmi (usługa zlecona spółdzielni socjalnej, która powstała w wyniku działań OPS),
- » w trakcie zajęć UP mają zapewniony catering.

MOJE OTOCZENIE – działania środowiskowe:

- » zorganizowanie sali zabaw do spędzania wolnego czasu dla rodzin z dziećmi,
- » stworzenie Punktu Informacji Społecznej (PIS), którego celem jest poszerzenie świadomości społecznej przez udzielanie bezpłatnych porad, wskazywanie możliwości rozwiązań problemów oraz uzyskania informacji o prawach i usługach publicznych w zakresie następujących tematów: rodzina, praca, uzależnienia. W PIS zatrudniony jest prawnik oraz dwóch pracowników socjalnych z przeszkoleniem z zakresu mediacji.
- » utworzenie Mobilnego Punktu Aktywności Lokalnej (MPAL),
- » program środowiskowy obejmujący:
 - a) zmianę wizerunku otoczenia zaaranżowaną przez UP PAL poprzez m.in. zakładanie przydomowych ogródków, malowanie klatek schodowych itp.,
 - b) zorganizowanie pikników integracyjnych – dla każdej grupy PAL, prezentujących osiągnięcia mieszkańców w zakresie zmiany otoczenia – usługa zlecona,
 - c) zorganizowanie spotkań, imprez lub wyjazdów integracyjnych, edukacyjnych, kulturalnych i sportowych.

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszyły w społeczności

Rezultaty twarde osiągnięte dzięki PAL:

- a) w Klubie Integracji Społecznej, którym odbywają się warsztaty oraz spotkania grup samopomocowych utworzono salę zabaw, w której mogą korzystać nie tylko dzieci UP, ale także dzieci mieszkające w pobliżu siedziby KIS,

- b) utworzono Punkt Informacji Społecznej,
- c) utworzono Mobilny Punkt Aktywności Lokalnej, w którym odbywały się warsztaty o tematyce: społecznej (sposoby spędzania wolnego czasu, rozwijanie wspólnych hobby), integracji międzypokoleniowej (np. zawody szachowe, nauka haftu, szydełkowania), zdrowego stylu życia (warsztaty kulinarne); warsztaty cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców, o czym świadczy frekwencja – od 6 osób na 1 zajęciach do 42 na ostatnich – prowadzone były 3 razy w tygodniu po 3 godziny,
- d) dokonano zmiany wizerunku otoczenia terenów zielonych przed blokiem komunalnym oraz blokami socjalnymi, których mieszkańcy są narażeni na marginalizację społeczną lub podlegają już temu zjawisku. Ponadto niewymiernym efektem jest fakt zmiany wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej, dotychczas postrzeganego jako miejsce wypłaty świadczeń finansowych.

6.4. Program Aktywności Lokalnej – MOPS Nowy Sącz Projekt systemowy „Twoja AKTYWNOŚĆ szansą na sukces!”

Obszar realizacji PAL – miejscowość, dzielnica, ulica

Nowy Sącz, Stare Miasto, ul. Jagiellońska 14, 33-300 Nowy Sącz oraz cały powiat m. Nowy Sącz, powiat nowosądecki, powiaty okoliczne

Grupa docelowa/społeczność, do której kierowane są działania

Grupą docelową projektu systemowego „Twoja AKTYWNOŚĆ szansą na sukces!” są kobiety i mężczyźni zainteresowani wolontariatem wg Ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie oraz kobiety i mężczyźni zagrożeni wykluczeniem społecznym, w wieku aktywności zawodowej, korzystający z pomocy społecznej, jak i społeczność lokalna, w podziale na 3 grupy:

- 1) grupa edukacyjna I – dla kobiet i mężczyzn, którzy dobrowolnie i bez wynagrodzenia chcą wykonywać świadczenia na rzecz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu, wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie w myśl zasad określonych w Ustawie o pożytku publicznym i o wolontariacie, pełnoletnich lub niepełnoletnich, posiadających polskie obywatelstwo, mieszkających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) grupa edukacyjna II – dla kobiet i mężczyzn, którzy dobrowolnie i bez wynagrodzenia chcą wykonywać świadczenia na rzecz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu, wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie w myśl zasad określonych w Ustawie o pożytku publicznym i o wolontariacie, pełnoletnich lub niepełnoletnich, posiadających polskie obywatelstwo, mieszkających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3) grupa wsparcia – dla kobiet i mężczyzn oraz ich otoczenia (głównie dzieci), którzy są członkami rodzin wieloproblemowych.

Zakładane cele

- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn zagrożonych marginalizacją – jako cel główny projektu systemowego,
- realizacja polityki integracji społecznej poprzez aktywizowanie i integrowanie lokalnej społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem grup i środowisk będących w procesie wykluczenia społecznego lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,

- poprawa jakości funkcjonowania kobiet i mężczyzn w rodzinie,
- promowanie procesu integracji społecznej wśród społeczności,
- poprawa jakości życia i funkcjonowania mieszkańców będących członkami społeczności lokalnych poszczególnych części Miasta Nowego Sącza,
- budowanie lokalnego partnerstwa opartego na współuczestnictwie przedstawicieli instytucji, organizacji i członków danych społeczności,
- promowanie i rozwój inicjatyw wolontarystycznych,
- upowszechnianie działań o charakterze środowiskowym,
- wzmacnianie efektywności pomocy społecznej.

Opis realizowanych działań

a/ działania zrealizowane

Instrument aktywizacji edukacyjnej:

- » grupowe zajęcia grupy edukacyjnej,
- » grupowe szkolenie z zakresu zasad etycznych, pożytku publicznego, praw i obowiązków wolontariuszy, prowadzone przez starsze specjalistki pracy socjalnej,
- » grupowe szkolenie z zakresu bhp, pierwszej pomocy dla wolontariuszek/wolontariuszy,
- » grupowe spotkania o charakterze edukacyjnym z zaproszonymi Gośćmi, prowadzone przez starsze specjalistki pracy socjalnej,
- » pomoc edukacyjna świadczona na rzecz dzieci i młodzieży, prowadzona przez grupę edukacyjną
- » pomoc towarzysko-edukacyjna na rzecz osób starszych z Domu Pomocy Społecznej, prowadzona przez grupę edukacyjną I i II.

Działania o charakterze środowiskowym/instrumenty aktywizacji społecznej:

- » impreza integracyjna z okazji Dnia Wolontariusza,
- » grupa edukacyjna I i II mogła również korzystać z indywidualnych konsultacji psychologicznych, prowadzonych przez psycholożkę oraz indywidualnego poradnictwa zawodowego, prowadzonego przez specjalistkę reintegracji zawodowej – doradczynię zawodową.

W ramach grupy wsparcia/instrument aktywizacji społecznej:

- » grupowe zajęcia grupy wsparcia wraz z otoczeniem (dziećmi), prowadzone przez starsze specjalistki pracy socjalnej,
- » pomoc edukacyjna na rzecz dzieci, prowadzona przez grupę edukacyjną I. i II.

Działania o charakterze środowiskowym/instrumenty aktywizacji społecznej:

- » wyjazd integracyjny wraz z otoczeniem (dziećmi),
- » impreza mikołajkowa wraz z otoczeniem (dziećmi).

Z grupą wsparcia była też prowadzona praca socjalna przez starsze specjalistki pracy socjalnej. Grupa wsparcia mogła również korzystać z indywidualnych konsultacji psychologicznych, prowadzonych przez psycholożkę oraz indywidualnego poradnictwa zawodowego, prowadzonego przez specjalistkę reintegracji zawodowej – doradczynię zawodową.

W ramach działań o charakterze środowiskowym zaplanowanych w ramach programów aktywności lokalnej projektu systemowego „Twoja AKTYWNOŚĆ szansą na sukces!” objęto wsparciem społeczność lokalną z terenu wybranego osiedla Miasta Nowego Sącza. Wybrany osiedlem zostało Osiedle Gorzków, na którym: zbudowano

lokalne partnerstwo, przeprowadzono badania terenowe (ankiety) wśród mieszkańców, przygotowano imprezę integracyjną pt. „Piknik rodzinny Osiedla Gorzków” dla społeczności lokalnej, przeprowadzono imprezę integracyjną pt. „Piknik rodzinny Osiedla Gorzków” dla społeczności lokalnej, opracowano „Mapę zasobów i potrzeb Osiedla Gorzków”, rozdano „Mapę zasobów i potrzeb Osiedla Gorzków” lokalnym partnerom.

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszły w społeczności

Rezultaty prowadzenia grup edukacyjnych dla kandydatów na wolontariuszy w latach 2010-2012:

- zrekrowtowanie i przeszkolenie 70 osób (w latach 2010-2012) do świadczenia pomocy wolontarystycznej na rzecz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu,
- zapewnienie osobom korzystającym z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu dodatkowego wsparcia w formie pomocy edukacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży, świadczonej przez wolontariuszy zrekrowtowanych i przeszkolonych w ramach projektu,
- zapewnienie pomocy edukacyjno-towarzyskiej ze strony wolontariuszy (przeszkolonych i przygotowanych w ramach projektu systemowego) osobom starszym, samotnym, niepełnosprawnym korzystającym z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu,
- nabycie nowych umiejętności i wiedzy z zakresu świadczenia pomocy wolontarystycznej na rzecz osób potrzebujących przez 70 Uczestników Projektu,
- promowanie i rozwój inicjatyw wolontarystycznych oraz postaw prospołecznych i samopomocowych wśród 70 Uczestników Projektu, tj. uczniów szkół średnich, gimnazjalnych i wyższych, a także wśród osób bezrobotnych korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Sączu,
- przygotowanie i wsparcie 70 osób chętnych do niesienia pomocy wolontarystycznej/kandydatów na wolontariuszy na rzecz osób potrzebujących.

Rezultaty prowadzenia grup wsparcia w latach 2010-2012 w ramach projektu systemowego:

- objęcie systemowym wsparciem 32 osób uczestniczących w zajęciach grupy wsparcia oraz ich dzieci poprzez prowadzenie zajęć i pomoc edukacyjną świadczoną przez wolontariuszy przygotowanych i przeszkolonych w ramach projektu systemowego,
- nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu prawidłowych postaw wychowawczych, prawidłowego pełnienia ról społecznych, prawa rodzinnego, systemu stosowania kar i nagród, uzależnień, radzenia sobie w sytuacjach problemowych i innych przez 32 uczestniczki zajęć grupy wsparcia,
- zwiększenie wiedzy z zakresu organizacji aktywnego wypoczynku dzieciom i młodzieży wśród 32 Uczestniczek Projektu poprzez uczestnictwo w zajęciach grupowych oraz wycieczce integracyjnej do parku linowego zorganizowanych w ramach projektu systemowego.
- wzajemne wspieranie się uczestniczek zajęć grupy wsparcia, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk, wzrost postaw samopomocowych.

Projekty Powiatowych Centrów Pomocy Społecznej

6.5. Program Aktywności Lokalnej – PCPR w Gorlicach

Projekt systemowy pn. „Aktywność i integracja szansą na lepsze jutro”

Grupa docelowa/społeczność, do której kierowane są działania

Osoby niepełnosprawne, kobiety doznające przemocy, rodzice zastępczy

Zakładane cele

Celem ogólnym projektu jest zwiększenie możliwości uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym UP oraz tworzenie ich pozytywnego wizerunku. Cele szczegółowe to m.in.: 1. Minimalizacja uprzedzeń i stereotypów przez docieranie z informacją do społeczeństwa, 2. Wsparcie dla kobiet doznających przemocy o charakterze terapeutycznym i psychologicznym, 3. Pomoc w odzyskaniu poczucia własnej wartości, nabycie umiejętności społecznej i samodzielności życiowej.

Opis realizowanych działań

a/ zrealizowane

b/ planowane do realizacji

W projekcie zrealizowano szereg instrumentów aktywnej integracji, którymi objęto uczestników projektu, np. spotkania / wyjazdy integracyjne, treningi umiejętności społecznych, grupy wsparcia, indywidualne poradnictwo psychologiczne i prawne, wyjazdy szkoleniowe i szkoleniowo-usprawniające, warsztaty: motywacyjne, doskonalące umiejętności wychowawcze, z zakresu poszukiwania pracy, gospodarowania budżetem domowym, ukierunkowujące na odkrywanie własnego potencjału, kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe, kursy językowe, kurs nauki pływania, udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

Ponadto, w ramach działań środowiskowych w latach 2010 – VIII 2012 zorganizowano następujące wydarzenia:

- 1) Gorlicki Dzień Osób Niepełnosprawnych „Spotkanie z godnością” – współorganizacja z Urzędem Miasta Gorlice, 2010, 2011,
- 2) Piknik rodzinny z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego – impreza współtowarzysząca – piknik „Smoki dzieciom” zorganizowany przez Stowarzyszenie „Sprawne Smoki” pod patronatem Posła na Sejm, 2010,
- 3) Konferencja dot. przełamywania stereotypów pn. „Czas na równość – rzecz o przełamywaniu stereotypów”. Prelegentami byli pracownicy naukowcy Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes stowarzyszenia „Sursum corda” z Nowego Sącza oraz wolontariusz, pomagający osobom niepełnosprawnym, związany z krakowskim stowarzyszeniem „Klika”. Konferencja połączona była z wystawą fotograficzną „Podróż w czasie” dotyczącą realizowanego projektu, 2010,
- 4) Konferencja poświęcona promowaniu idei rodzicielstwa zastępczego pn. „Rodzicielstwo zastępcze – szansa na dom”. Na konferencji specjaliści poruszyli tematykę związaną z ubieganiem się o status rodziny zastępczej oraz trudami i radościami rodzica zastępczego. Ponadto, w celu wzmocnienia przesłania konferencji, swoimi doświadczeniami podzielili się rodzic zastępczy i wychowanka takiej rodziny. Wydarzenie zakończył krótki występ muzyczny poświęcony tematyce rodzinnej. Z okazji konferencji opracowano i wydrukowano ulotkę dotyczącą etapów ubiegania się o status rodziny zastępczej, a także o prawach i obowiązkach rodzica zastępczego, 2011,

- 5) Spartakiada Osób Niepełnosprawnych – dwudniowa impreza współorganizowana z Urzędem Miasta Gorlice. Pierwszego dnia odbyły się 3 konferencje (dla uczniów szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, mieszkańców powiatu, w tym przedstawiciele władz samorządowych, instytucji i stowarzyszeń działających na rzecz osób niepełnosprawnych), których gośćmi specjalnymi byli paraolimpijczycy w sportach zimowych: Katarzyna Rogowiec i Rafał Szumiec. Drugi dzień poświęcony był na rywalizację sportową osób niepełnosprawnych, w tym z gorlickich stowarzyszeń, warsztatów terapii zajęciowej, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, domów pomocy społecznej, dziennego ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, domu rehabilitacyjno-opiekuńczego. Na zakończenie zawodów paraolimpijczycy wręczyli najlepszym drużynom okolicznościowe puchary i dyplomy, 2011,
- 6) Konferencja dotycząca cyberprzemocy zorganizowana we współpracy z Komendą Powiatową Policji, poświęcona aspektom prawnym i psychologicznym przemocy w Internecie. Spotkanie dedykowane było nauczycielom, pedagogom, psychologom, wychowawcom i wszystkim zainteresowanym pracującym z dziećmi/młodzieżą na terenie powiatu gorlickiego, 2011,
- 7) Spotkanie otwarte dla wszystkich zainteresowanych dotyczące procedury „Niebieskiej karty” prowadzone przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej Policji w Gorlicach, 2011,
- 8) Opracowanie i wydrukowanie broszury informacyjnej *Stop przemocy* stanowiącej poradnik dla osób doznających przemocy, jak poradzić sobie i gdzie szukać pomocy w celu przezwyciężenia trudnej sytuacji, 2011,
- 9) Prowadzenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego dla osób doznających przemocy z terenu powiatu gorlickiego. W Punkcie udzielane są bezpłatne konsultacje przez specjalistów: radcę prawnego, psychologa, specjalistę terapii uzależnień, 2011-2012,
- 10) Opracowanie i wydrukowanie *Informatora dla osób niepełnosprawnych*, w którym oprócz promowania działań projektowych, zaprezentowano aktualne informacje nt. ulg, uprawnień, świadczeń przysługujących osobom niepełnosprawnym i pracodawcom zatrudniającym takich pracowników, 2009-2012,
- 11) Zorganizowanie „Pikniku integracyjnego osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną” we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Gorlicach, Urzędem Miasta Gorlice i fundacją „Dar – Med”. Piknik stanowił element uświetnienia III Gorlickiego Dnia Osób Niepełnosprawnych. W jego trakcie zorganizowano występy artystyczne podopiecznych W TZ, DOW, DRO, SOSW, a także pokazy wyrobów rękodzieła osób niepełnosprawnych. Mieszkańcy przybyli na Piknik mieli możliwość zbadania poziomu cukru, zmierzenia ciśnienia tętniczego, zapoznania z techniką udzielania pierwszej pomocy, przyłączenia się do akcji rzucania palenia organizowanej przez Gorlicki Sanepid, zobaczenia urządzeń Brailowskich używanych przez osoby niewidome, dołączyć do grona wolontariuszy z Lokalnego Centrum Wolontariatu czy porozmawiania z artystą malującym ustami i stopami oraz zobaczenia próbki jego dorobku malarskiego. Na zakończenie zorganizowano koncerty zespołów i wspólną zabawę taneczną, 2012.

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszły w społeczności:

1. Wszystkie realizowane działania środowiskowe były nagłośnione przez lokalne media i portale internetowe, dlatego też wielu mieszkańców miało możliwość zapoznania się i wzięcia udziału w organizowanych wydarzeniach.
2. Wszystkie broszury i poradniki były dystrybuowane w lokalnym środowisku i udostępniane klientom PCPR w siedzibie, co umożliwilo dotarcie z pożądanymi, z punktu widzenia projektu, informacjami do jak największego grona odbiorców.

3. Konferencja o cyberprzemocy zaowocowała znaczną liczbą zgłoszeń do Komendy Policji w Gorlicach z prośbami o przeprowadzenie prelekcji w wielu szkołach powiatu gorlickiego tak dla uczniów, jak i nauczycieli.
4. Wiele osób korzystających z porad prawnych w Punkcie Poradnictwa Specjalistycznego wskazywało na znaczącą pomoc radcy w kwestii wszczęcia procedur rozwodowych, alimentacyjnych, pozbawienia praw do opieki nad dziećmi itp. Niektóre kobiety dopiero w Punkcie uzyskały fachową i dotąd dla nich niedostępną formę wsparcia, dzięki której mogły odnaleźć się w zawiłościach prawa rodzinnego.
5. Piknik integracyjny pozwolił na zaprezentowanie bogatego dorobku rękodzielniczego osób niepełnosprawnych szerokiemu gronu mieszkańców powiatu oraz umożliwił wspólne spędzenie niedzielnego popołudnia przez osoby sprawne i niepełnosprawne. Ponadto, poprzez zabawę zwrócono uwagę na znaczenie profilaktyki prozdrowotnej, jak również bezinteresownej pomocy drugiemu człowiekowi. Inicjatywa, poprzez swoją nietypową formułę, cieszyła się sporym zainteresowaniem, dlatego też przewiduje się jej realizację w kolejnych latach.

6.6. Program Aktywności Lokalnej – PCPR w Bochni Program Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Bocheńskim

Obszar realizacji PAL – miejscowość, dzielnica, ulica

teren powiatu bocheńskiego obejmujący obszar 9 gmin o charakterze przeważnie wiejskim

Grupa docelowa/społeczność, do której kierowane są działania

114 osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie powiatu bocheńskiego i ich środowisko

Zakładane cele

Cel strategiczny: wsparcie procesu integracji społecznej w powiecie bocheńskim prowadzone z zastosowaniem form aktywnej integracji i pracy socjalnej poprzez współdziałanie z osobami niepełnosprawnymi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Bochni, Powiatowego Urzędu Pracy w Bochni, Warsztatów Terapii Zajęciowej, stowarzyszeń osób niepełnosprawnych.

Cele operacyjne:

- 1) aktywizacja środowiska osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 2) aktywne wsparcie 114 osób niepełnosprawnych w integracji społecznej i zawodowej w latach 2010-2012.

Opis realizowanych działań

a/ zrealizowane

b/ planowane do realizacji

Realizowane są działania grupowe oraz działania indywidualne z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji, praca socjalna, działania o charakterze środowiskowym. W szczególności: przygotowanie i wsparcie działań indywidualnych poprzez spotkania z grupami docelowymi, edukacja społeczna poprzez organizację spotkań edukacyjnych dla otoczenia uczestników Programu Integracji (np. dla uczniów w szkołach powiatowych), organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców powiatu bocheńskiego w imprezach i spotkaniach mających charakter

integracyjny, edukacyjny, kulturalny, sportowy oraz turystyczny. W ramach działań zdrowotnych przeprowadza się zespoły ćwiczeń fizycznych usprawniające psychoruchowo lub zajęcia rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych. W ramach wsparcia aktywności społecznej organizuje się treningi kompetencji społecznych, działania o charakterze pedagogiczno-terapeutycznym, psychologicznym, kompensacyjno-edukacyjnym, profilaktyczno-zdrowotnym i integracyjnym zarówno w formie stacjonarnej, jak i wyjazdowej poza miejsce zamieszkania uczestników Programu. Organizowano wykłady i dyskusje nt. zasad tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz nt. zasad racjonalnego gospodarowania budżetem domowym. Organizowane są dla mieszkańców powiatu zajęcia integracyjne językowe lub komputerowe podnoszące kompetencje życiowe i umiejętności psychospołeczne uczestników. Zorganizowano dla osób niepełnosprawnych i ich otoczenia „lotny” Klub Samopomocy, który gromadzi osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności w wybranych kawiarniach, klubach, restauracjach na terenie powiatu bocheńskiego. Klub jest otwarty na przypadkowych klientów tych lokali i wzbudza zainteresowanie problemami osób niepełnosprawnych, a osobom niepełnosprawnym daje szansę na pokonanie własnych lęków i oporów przed wyjściem z domu w tego typu publiczne miejsce bez skrupowania wywołanego zaciekawieniem osób, które na co dzień nie stykają się z niepełnosprawnością.

Wizerunek osoby niepełnosprawnej jako wartościowego członka społeczności lokalnej jest podkreślany artykułami prasowymi ukazującymi się w mediach lokalnych, gdzie np. prezentuje się sylwetki konkretnych osób i ich pozytywne podejście do życia z niepełnosprawnością. Osoby niepełnosprawne mogą uzyskać zwrot kosztów poniesionych w celu uczestniczenia w działaniach Programu, np. koszty dojazdów lub koszty tłumacza osoby głuchoniemej.

Osoby niepełnosprawne objęte Programem mogą korzystać z zajęć w zależności od indywidualnych potrzeb i dyspozycji w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową. Organizuje się także specjalne usługi doradztwa zawodowego.

Osiągnięte rezultaty i zmiany, które zaszły w społeczności

Sukcesem realizacji Programu Integracji w Bochni jest m.in.: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w życiu publicznym w zakresie ich uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych i rekreacyjnych, np. udział osób poruszających się na wózkach inwalidzkich na widowni liczącej kilkaset osób podczas najważniejszych imprez odbywających się na terenie Bochni, co bezpośrednio wpływa na reakcję i zachowania osób postronnych, budząc w nich konsternację, zdziwienie, zainteresowanie, podziw, szacunek, a przede wszystkim refleksję o różnorodności społecznej mieszkańców powiatu. Jest to okazja do akcji edukacyjnych prowadzonych przez PCPR, np. w formie udostępniania informatorów typu „savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych”. W wyniku organizacji spotkań „lotnego” Klubu Samopomocy w lokalach na terenie Bochni w sposób nieplanowany w Programie pojawia się sztyl „osoby na wózkach mile widziane”. To mile zaskakująca reakcja marketingowa lokalnych zakładów gastronomicznych będąca rezultatem organizowania w różnych miejscach spotkań z udziałem osób znacznie niepełnosprawnych. Dużym zainteresowaniem mieszkańców powiatu bocheńskiego cieszy się integracyjny kurs języka migowego, gdzie każdy może nauczyć się migać na tematy podstawowe w codziennych kontaktach z osobami niesłyszącymi i może poznać np. problemy pojęciowe świata osób głuchoniemych. Od 2010 roku bardzo cenione są przez pedagogów i młodzież lekcje wychowawcze w szkołach powiatowych prowadzone przez młodego chłopaka, który w wyniku wypadku komunikacyjnego porusza się na wózku. Prowadzący lekcje poprzez odpowiednią narrację wraz z pracownikiem socjalnym przybliżają młodzieży problemy życia z niepełnosprawnością w przystępnej i atrakcyjnej formie, budząc poczucie odpowiedzialności, empatię i poszerzając zainteresowania uczniów.

Wydawnictwo współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu państwa

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – NAJLEPSZA INWESTYCJA!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

